

Kitap Deęerlendirmesi / Book Review

İslam Musayev. Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi. (İstanbul: C Planı Yayınları, 2016)

Merve ASLAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı

Master Student, Van Yuzuncu Yil University Faculty of Theology, Department of Religious Education

Van / Turkey

merv.asln13@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2567-926X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Deęerlendirmesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 01 Mayıs / May 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 03 Haziran / June 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: 10.5281/zenodo.3894596

Atıf / Citation: Aslan, Merve. "İslam Musayev. Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi. (İstanbul: C Planı Yayınları, 2016)". *Van İlahiyat Dergisi*, 8/12 (Haziran 2020): 169-174. doi: 10.5281/zenodo.3894596

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/vanid> | mailto: vanyyuifd@yyu.edu.tr

Copyright © Published by Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /

Van Yuzuncu Yil University, Faculty of Theology, Van, 65080, Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Özet

Eğitim; bireylere hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri sistematik bir şekilde öğretmektir. Din eğitimi ise bireyin mensubu olduğu dinin inanç, ibadet, muamelat ve bu dinin arzuladığı ahlaki öğretiler hakkında bilgi sahibi olup bunları uygulamasının beklenmesidir. Din eğitimi bireylerin ihtiyaçları ve gelişimsel basamağına uygun olarak verilmektedir. Bireyin yaşı, zihinsel bilgi basamağı, cinsiyeti, eğitim durumu vb. özellikler alacağı eğitimi etkilemektedir. Engel durumu da bireyin sahip olduğu özelliklerden biridir. Bu durum bireyin özelliği olmakla birlikte bireyi sınırlandırır. Bireyin bu sınırlılıkları psikolojik, fiziksel ve sosyal olarak bütün özelliklerini etkiler. Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi adlı eserde bireylerin sahip oldukları bu sınırlılıkları göz önünde bulundurarak engelli bireylerin din eğitimi açısından ihtiyaçları belirtilmiştir. Eserde bireyler ile yapılmış olan görüşmelere yer verilmiş ve bireylerin dini konulara bakış açıları yansıtılmıştır. Engelli bireylere din eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir. İslam'ın, Kur'an-ı Kerim'in ve Hz. Muhammed'in engelli bireylere bakışı ve bireylerin buldukları durumlara örnekler verilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Engelli Bireyler, Din Eğitimi, Eğitim, Değer, Engellilik

Abstract

Education; is to teach individuals knowledge and skills they will need throughout their lives in a systematic way. Religious education, on the other hand, expect the individuals to have knowledge about the belief, worship, treatment and the moral teachings and apply them. Religious education is trained in accordance with the needs and developmental stages of individuals. The features such as age of the individual, the level of mental knowledge, gender, educational status, etc. affect the education he will receive. Disability status is one of the features that the individual has too. This situation is a characteristic of the individuals, but it limits the individual. These limitations of the individual affect all his psychological, physical and social characteristics. In the work entitled Religious and Values Education to Disabled Individuals, the needs of individuals with disabilities in terms of religious education are specified by taking into account these limitations of individuals. In the work, the interviews with individuals are included and the perspectives of individuals are shown. Issues to be considered while giving religious education to disabled individuals are remarked. The view of Islam, the Quran and the Prophet Muhammad on the disabled individuals and examples of the situations in which the individuals are found are given.

Key Words: Individuals with Disabilities, Religious Education, Education, Value, Disability

Eğitim bireylere hayatları boyunca kullanabilecekleri bilgi ve becerileri sistematik bir şekilde öğretmektir. Din eğitimi ise bireyin dini anlamda hayatı boyunca kullanacağı bilgi ve becerileri öğrenmesi ve bunu fiili olarak uygulamaya dökmesidir. Din eğitimi bireylerin yaşamları boyunca ihtiyaç duyduğu hem dünya hayatını belli bir düzene sokan ve bireye iç huzur sağlayan hem de ahiret hayatına bir hazırlık sürecini ele aldığı için bireye bir amaç doğrultusunda hareket etme bilinci sağlayan bir sistemdir. Dini emirler bireylerin durum ve şartlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Engelli bireylerde tıpkı sağlıklı bireyler gibi dinin emir ve yasaklarından sorumludurlar. Bu bireylerin durumları ve yaşam şartlarından dolayı sağlıklı bireylere nazaran sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu yüzden bu bireylere dini eğitim verilmesi ve bu eğitimin nasıl verileceği hassas ve büyük titizlik gerektiren bir konudur.

Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi adlı eser hastalık ve engellilik gibi yaşam şartlarını olumsuz etkileyen olaylar karşısında bireylerin uğramış olduğu ruhsal sıkıntılara sosyal ve manevi bir destek sağlayacak olan din eğitimini ele almaktadır. İslam Musayev uzun süre yapmış olduğu araştırmalar ve çalışmalar üzerine eserini kaleme almıştır. Musayev'in doktora tezi olan çalışma (Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Anabilim dalı, 2013) sonrasında kitap haline getirilmiştir. Yaptığı araştırmalar esnasında Bursa Uygur Görme Engelliler Derneği,

Bursa Duyum İşitme Engelliler Eğitim ve Kültür Derneği, Türkiye Kas Hastalıkları Derneği gibi kuruluşların yetkilileri ve üyeleri ile görüşmeler yaparak çalışmasını hazırlamıştır.

Eser giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi, hipotezleri, evren ve örnekleme yer almaktadır (s. 11-14). “Engellilik ve İslam” başlığını taşıyan birinci bölümde, engelliler hakkında bilgi verdikten sonra, İslam’ın engellilere bakışı, engellilik ve din ilişkisine tarihsel yaklaşım, engellilerin sorunları ve çözüm önerileri gibi konular ele alınmıştır. “Engelli Bireyler ve Din Eğitimi” başlığını taşıyan ikinci bölümde gerçekleştirilen mülakatlar içerik analizi yoluyla değerlendirilmeye tabi tutulmuş, engelli bireylerin din eğitiminde dikkat edilecek hususların neler olacağı konusunda bilgi ve önerilere yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde engelli bireye sahip ailelerin sorunları ve engelli bireye sahip ailelerin din eğitiminde dikkat edilmesi gereken konular incelenmiştir. Sonuç ve öneriler kısmında ise araştırma özetlenmiş ve yapılan görüşmelere dayalı olarak konuyla ilgili önerilere yer verilmiştir.

Araştırma konu ve amaç itibari ile engelli bireylerin din eğitiminde öncelikli konuların neler olduğunu, yaşadıklarını anlama ve anlamlandırmada din eğitiminin ve dini değerlerin ne gibi bir rol oynadığını ele almaktadır. Çalışma sırasında nitel araştırma yöntemlerinden ‘Yapılandırılmış Görüşme Tekniği’ kullanılmıştır. Yapılandırılmış mülakat sırasında samimi ve güvenilir bir ortam oluşturulmuş ve bireylerin kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmıştır. Bu durum çalışmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Yapılan görüşmeler bir buçuk ile beş saat süren bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilmiştir.

Görüşme esnasında elde edilen verilerin geçerliliğinin sağlanması için mülakat yapılan engelli bireylerin ilave etmek istedikleri noktaları ekleyebilmeleri ve düzenleyebilmeleri için notlar bireylere verilmiş ve açıklama yapmalarına imkân sunulmuştur. Bireylerin isteği ile oluşturulan veriler bu şekilde düzenlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen verilerin çözümünde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi yoluyla elde edilen veriler birbirinden ayrılmış ve organize edilmiştir.

Araştırmanın evrenini tüm engelli bireyler oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, ‘Tesadüfi Örneklem Yöntemi’ ile seçilen, beş işitme ve konuşma, beş görme ve on bedensel yetersizliği ve süregelen hastalığı olan yirmi engelli birey oluşturmaktadır. Farklı engel grubundan kişilerin seçilmesi, araştırma konusunda değişik bakış açılarının ortaya konmasına yardımcı olmuştur. Bu şekilde farklı gruplardan bireyler üzerinde din ve değerler eğitimi konusunda araştırma yapılmıştır. Araştırmada yer verilen bireyler hem farklı engel gruplarında yer alan bireylerden seçilmiş hem de yaş ve eğitim seviyesi olarak da birbirinden farklılık göstermektedir. Bu da din eğitiminin farklı yaş, eğitim durumu ve engel seviyesine göre nasıl farklılıklar gösterdiğini açıklamaktadır.

Eserin birinci bölümünde (s.17-66) dünya nüfusunda bulunan engelli bireylerin engel grupları ve sayısal olarak oranları verilmiştir. Bu oranlara bakıldığında zaman dünya üzerinde hiç de azımsanmayacak bir engelli birey kitlesinin bulunduğu ve bu bireylerin sınırlılıklarını en aza indirmemiz gerektiğini görüyoruz. Eserin bu bölümünde geçmiş çağlarda ve toplumlarda engelli bireylere nasıl bakıldığı onlara nasıl davranıldığı üzerine farklı toplumlardan örnekler verilmiştir.

Sonrasında Kur' an- 1 Kerim' in ve Peygamberimizin engelli bireylere bakışı ve onlara muamelesinden bahsedilmiştir. Bu da okuyucuya İslam'ın engelli bireylere bakış açısındaki güzelliği ve hassasiyeti örnekler üzerinden göstermektedir.

Yazar, engelli bireylerin din eğitiminde temel konular kısmını işlerken Allah inancı kısmında bireylerin Allah'ın varlığından güç bulduğunu ve Allah'ın varlığını kendilerine bir dayanak noktası olarak kabul ettiklerini görmekteyiz. Kader, tevekkül konusunda ise kişiler her şeyi kadere yükleyerek bazı noktalarda yanlış bir kader anlayışı sergilemektedirler. Bu durum toplumda var olan yanlış kader anlayışının engelli bireyler arasında da rastlanabileceğini ve düzeltilmesi gerektiğini göstermektedir. Dua ve ibadet kısmında ise bireylerin sürekli dua ederek ve güçleri ölçüsünde namaz kılarak Allah'a daha da yakınlaştıklarını ve dertlerini unutmalarında yardımcı olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda eserde engelli bireylerin sahip olduğu psikoloji ve ruh hali üzerinde de durulmaktadır. Bu da eseri okuyan kişilerin engelli bireylerle empati kurma imkanını yükseltmektedir.

Eserin “Engelli Bireye Sahip Ailelerin Din Eğitimi” başlığı altında engelli bireylere sahip ailelerin durumunu, “Engellilik ve Aile”, “Engelli Bireylere Sahip Ailelerin Sorunları”, “Engelli Bireye Sahip Ailelerin Din Eğitimi” alt başlıkları ile ele almıştır. Bu durumda olan ailelerin sorunları bölümünde ailelerin psikolojik ve duygusal açıdan toplum tarafından baskıya uğradıkları ve bundan dolayı kendilerini kötü hissettiklerinden bahsedilmektedir. Özellikle annelerin büyük bir suçlu olarak görülen engelli çocuklar kimi zaman babalar tarafından da kabul edilmemektedir. Anne ve babanın işledikleri günahın neticesi olarak böyle bir evladın verildiğinin söylenmesi anne ve babaların etraftan gelen tepkiler ve önyargılar üzerine uzun süre kırgınlık, çaresizlik, yalnızlık duygularına kapılmalarına neden olmaktadır. Yapılan görüşmeler toplumun bu tavrından dolayı engelli bireylere sahip ailelerin çoğunlukla toplumdan dışlandığını göstermektedir. Bu durumda ne yazık ki henüz toplumumuzda engelli bireylerin kabulü ve bu bireylerin toplumun bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiği bilincinin oturmadığı görülmektedir. Bu durumla başa çıkılabilmesi de yine toplumun eğitimi ile gerçekleşecektir. Toplumda küçük yaştan itibaren engelli bireylerinde normal insanlar gibi olduğu yalnızca belli durumlarda engel sahibi olabilecekleri öğretilmeli ve bireyler duyarlılık kazanmalıdır.

Eserde ‘Engelli Bireylerin Din Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar’ başlığı altında engelli bireylere din eğitimi verilirken sevgi, saygı, ilgi, desteklemek ve cesaretlendirmek, öz güven, sosyal kabul, empati kurmak, diyalog ve iletişim, dinleme gibi eğitim verilirken bütün bireylere kullanılması gereken uygulamaların engelli bireyler konusunda daha hassas olunması gerektiğinden bahsedilir. Engelli bireylerin toplum tarafından hissettiği dışlanmışlık duygusunu yenebilmeleri için öncelikle kendilerini değerli hissetmeye ve karşı tarafın onları önemseydiğini hissetmeye ihtiyaçları vardır. Bunun yanında öğrendikleri ve yaptıkları faaliyetleri dışa vurabilmeleri için desteklenmeye ve cesaretlendirilmeye de ihtiyaç duyarlar. Engelli bireylerin toplumda yaşadığı en büyük sıkıntı sosyal kabuldür. Engelli bireyler kendilerini yaşadıkları toplumda bir parça olarak görmeye başlarsa ve bu onlara gerçekten hissettirilirse bu bireyler engellerini aşmakta çok daha istekli ve kararlı olacaklardır. Yapılan araştırmalarda engellilere yönelik olumsuz düşünceler bulunduğunu ifade eden kimseler, engellilerle aynı ortamda bulunmaktan rahatsızlık duyduklarını, engellilerin

dışlandığını göstermektedir. Yazar yapılan bu araştırmalara Peygamberimiz döneminde yaşayan engelli bir sahabeye peygamberimizin davranışını örnek göstererek okuyucuya sosyal kabul noktasında yol göstermektedir. Empati kurmak toplumda bütün insanlar arasında olması gereken bir durumdur ve buna en çok ihtiyaç duyduğumuz alan eksiklikleri olan insanlara karşı olmalı çünkü karşımızdaki insanın yerine kendimizi koymadığımız sürece onu tam anlamıyla anlamış olamayız. Engelli bireylerin kendilerini ifade etmeye ve etrafındaki insanlar tarafından anlaşılmaya ihtiyaç vardır. Bu yüzden de eserin bu kısmında engelli bireylerle iletişim kurarken mutlaka engelli bireylerin dertleri, sıkıntıları, duyguları dinlenmeli ve onlarla iletişim halinde olunması gerektiği söylenmektedir.

Eserde bahsedilen konular üzerinde açıklama yapılırken başvurulan kaynaklarda yer alan sayısal oranlara yer verilmesi bilginin somutlaşmasını sağlamaktadır. Eserde yer alan bilgilerin başvurulduğu kaynakların bazılarında eserin yazımından 10-20 yıl öncesinde ele alınmış oranlar olduğunu görüyoruz. Eserin “Engellilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri” başlığı altında yer alan “Sağlık ve Rehabilitasyon” alt başlığında 1999 yılına ait araştırmaya yer verilmiştir. Bu durum kitabın güncelliğine zarar vermektedir. Bu alanda yapılacak olan araştırmalarda 1999’dan sonra değişen engelli bireylerin eğitim ve sağlık imkânlarının değerlendirilmesi bu alanda gerçekleşen gelişmeleri görme açısından faydalı olacaktır.

Sonuç ve öneriler kısmında yapılan araştırmanın amacı özetlenmiş ve varılan sonuçlardan bahsedilmiştir. Sonuçlarla birlikte engelli bireylerin topluma kazandırılması için yapılması gereken çalışmalardan ve faaliyetlerden bahsedilmiştir. Eserin sonunda yer alan ekler kısmında engelli bireylerle yapılan görüşmeler sırasında yöneltilen sorular verilmiştir.

Engelli Bireylerin Din ve Değerler Eğitimi adlı eser din eğitimine ihtiyaç duyan engelli bireylerin de olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Eser konuyu ele alış biçimi ve sayısal verilerden yararlanması ile engelli bireylerin oranı ve ihtiyaç alanlarını bir bütün olarak göz önüne sermektedir. Eserde bireylerin inanç, ibadet ve ahlak boyutları ile ilgili görüşmelerine yer verilmiştir ama bu görüşmeler sonucunda bireylere verilmesi gereken din eğitiminin nasıl olması gerektiği ile ilgili bir açıklama yer almamaktadır. Din eğitimi alanı ihtiyaçları doğrultusunda bireylerin yeterli şekilde eğitim almasını amaçlar. Engelli bireylerin ihtiyaçları ve sınırlılıkları normal bireylerden farklı olduğu için onlara eğitim verilirken daha hassas davranılması gerektiğini görüyoruz. Eser engelli bireylerle birebir görüşmeleri içerdiği için ihtiyaç sahibi bireylerin isteklerini ve arzularını anlamamız daha da kolaylaşmaktadır. Eser görüşmeler ve birinci ağızdan konuşmaları içermesi, Dünya’da ve Türkiye’de bulunan engelli bireylerin sayısını oranlarla vermesi ve engelli bireylerin eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususları içermesi açısından alanında önemli bir yer teşkil etmektedir.

Akıcı bir dil ile kaleme alınmış olan eser engelli bireylerin yaşadıklarıyla durumlarla baş ederken din eğitimi ve dini değerlerin nasıl rol oynadığını ortaya koymuştur. Din eğitiminde engelli bireylerin de ihtiyaç sahibi olduğunu ve onlara verilmesi gereken eğitimlerde dikkat edilmesi gereken hususları göz önüne seren eser, din eğitimi alanında bu konunun daha fazla incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Eserde engelli bireylere yalnızca ezbere dayalı bir dini eğitim verilmesi

yerine onların psikolojik ve sosyal ihtiyaçları değerlendirilerek çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu da engelli bireyler ile ilgili yapılacak olan araştırmalarda psikoloji biliminden de yararlanılması gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak ele aldığımız bu çalışma din eğitimi alanına katkı sağlayan önemli eserlerden biridir.